

BERNADETTA KUCZERA-CHACHULSKA

**BIELAŃSKI ROMANTYZM I BIELAŃSKA
ESTETYKA LITERACKA...
(REKONESANS)**

Dwadzieścia lat istnienia uniwersyteckiego kierunku, który w tak krótkim czasie stał się wyrazistym i mocnym ośrodkiem naukowo-dydaktycznym (doktoraty, habilitacje... etc., obecność w życiu naukowym krajowym i zagranicznym), domaga się, być może, pewnych zbliżeń, bez względu na to, jak w przyszłości potoczą się jego losy. Przeszłość literaturoznawstwa UKSW jest całością w pewien sposób zamkniętą. Na tę całość złożony jest w sposób konieczny fragmenty. Zatem krótko, bez wątków interpretacyjnych i zbędnych komentarzy, garść faktów z koniecznymi wyjaśnieniami.

Katedra Badań nad Romantyzmem i Twórczością Cypriana Norwida kształtowała się powoli, jej działalność stopniowo poszerzała swój naukowy zakres. Wyłoniła się w krótkim czasie po powstaniu filologii polskiej. Przez pierwsze około pięć lat jej kierownikiem i p.o. kierownika był dr hab., później

profesor doktor habilitowany Bogusław Dopart, znakomity badacz Mickiewicza i romantyzmu, przyjeżdżający na UKSW z macierzystego Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Od 2006 roku tę funkcję przejęła Bernadetta Kuczera-Chachulska, dodając do nazwy katedry „...i twórczością Cypriana Norwida”, w katedrze z czasem zaczęły pracować mgr (później doktor) Joanna Trzcionka i mgr (później doktor) Ewangelina Skalińska. Doktorat Joanny Trzcionki **był pierwszym przewodem otwartym i sfinalizowanym na polonistyce**. Jeden i drugi – zarówno dr Joanny Trzcionki, jak i dr Ewangeliny Skalińskiej – **dotyczył twórczości Cypriana Norwida**. Już na początku działań Katedry uwidoczniły się jej zasadnicze profile naukowego działania, o których za chwilę. W czasie późniejszym do Katedry dołączyła dr (później dr hab.) Ewa Szczegłacka-Pawłowska (m.in. badaczka romantyzmu „brulionowego” [książka Romantyzm „brulionowy”, wprowadzająca do badań kategorię „brulionowości”, dającą się twórczo wykorzystać w refleksji o charakterze estetycznym], również autorka prac o „pięknie romantycznym”) i dr Małgorzata Burta (po napisaniu wybitnego doktoratu w IBL PAN z mało rozpoznanego problemu twórczości i życia Adama Mickiewicza).

Katedra zainicjowała **cykl konferencyjny „Colloquia Romantyczne”** (pierwsze spotkanie poświęcone **Mickiewiczowi** miało miejsce w 2004 roku, a ostatnie – IX odbyło się na początku 2017 – poświęcone Norwidowi). Równoległe, najczęściej ale nie zawsze z materiałami pokonferencyjnymi, zaczęły ukazywać się prace romantologiczne **w serii książkowej „Problemy romantyzmu”**. Kierunek badań przedsiębrany w tych ramach skupiał się w dużym stopniu na strukturze artystycznej utworów literackich pierwszej połowy wieku XIX i dopiero w takim „uwikłaniu” kontynuował badanie sensów. Ta hermeneutyka romantyczna pozostawała w związku – była badawczą kontynuacją – badań nad epoką szkoły lubelskiej. Czesław Zgorzelski, Marian Maciejewski, Danuta Zamącińska, stawali się tu często patronami myślenia naukowego. Ich niewidoczna czasami wprost obecność była twórcza, to znaczy badania inicjowane miały charakter nie „odzwierciedlający”, **a kontynuujący, uszczegółowiający, inicjujący nowe ścieżki. Humanistyka, a może szczególnie badania nad sztuką (literatura, szczególnie poezja, wchodzi w przestrzeń sztuki) nie istnieją bez tradycji badań, chodzi o to, by skupić się na tych, które perspektywy otwierają. Osoba Czesława Zgorzelskiego** pojawiała się wielokrotnie zarówno w duktach konferencyjnym,

jak i serii książkowej. Jedną z kilku ostatnich pozycji *Nauce i krajowi. Kalendarium życia i twórczości Czesław Zgorzelskiego*, przygotowaną przez nieżyjącego już Andrzeja Zgorzelskiego (znakomitego profesora anglistyki gdańskiej, syna Czesława), zredagowaną i opatrzoną wstępem przez B. Kuczerę-Chachulską i Andrzeja Tyszczyka, powstała w pewnej symbiozie działań z Fundacją Cz. Zgorzelskiego i Konkursem Cz. Zgorzelskiego w KUL. Tu również, w ramach prac Katedry, pojawiła się konferencja i książka *Czytanie liryki po Zgorzelskim*, uczestniczyli w tym przedsięwzięciu najwybitniejsi literaturoznawcy polscy np. Teresa Kostkiewiczowa, Michał Głowiński..., a ciągle był z nami obecny (rozmowy, komentarze, wsparcie) Andrzej Paluchowski, szara eminencja polonistyki krajowej (nie tylko zresztą). To ułamek działań Katedry. Niżej zbieram pozycje wydane w serii Problemy Romantyzmu, a przecież wydano sporo rozpraw poza serią:

„Problemy Romantyzmu”

(komitet redakcyjny: Bernadetta Kuczera-Chachulska, Małgorzata Łukaszuk, Ewa Szczegłacka-Pawłowska)

- *Rozmowy o „Dziadach”*, 2005,
- *Zygmunt Krasiński. Pytania a twórczość*, 2005,

- *Jak czytać Norwida? Postawy badawcze, metody, weryfikacje*, 2008,
- B. Kuczera-Chachulska, *Norwida „przypowieść o pięknem” i inne szkice z pogranicza genologii i estetyki*, 2008,
- *Liryka romantyczna i inne szkice*, Warszawa 2010,
- *Czytanie liryki po Zgorzelskim*, 2010,
- *Juliusz Słowacki. Interpretacje i reinterpretacje*, Warszawa 2011,
- *Norwid. Z warsztatów norwidologów bielańskich*, 2011,
- *Liryczność w kręgu problemów estetyki, teorii i historii literatury*, Warszawa 2014
- E. Skalińska, *Norwid – Dostojewski. Zbliżenia i rekonstrukcje*, 2014,
- M. Łukaszuk, *Doświadczenie i hermeneutyka. Prace o polskiej poezji nienowoczesnej*, 2015,
- *Nauce i krajowi. Kalendarium życia i działań Czesława Zgorzelskiego*, oprac. Andrzej Zgorzelski, 2016,
- B. Kuczera-Chachulska, *Cyprian Norwid. Estetyka teologiczna*, 2017.

W pracach Katedry współuczestniczyli wybitni uczeni najstarszego pokolenia np.

śp. Zofia Stefanowska. W książkach i na konferencjach spotykali się badacze romantyzmu z

wszystkich niemal, najważniejszych środowisk naukowych.

Wewnątrz tej serii zaistniało coś w rodzaju „podserii”, ścieżka związana z badaniami nad twórczością Cypriana Norwida, O jego priorytetowej randze w polskiej (i nie tylko) literaturze świadczą również osobne krajowe jednostki (lubelski Instytut Norwidowski, Pracownia Badań nad Językiem Norwida UW, ośrodek w UAM).

Badania norwidologiczne w Katedrze Badań nad Romantyzmem i Twórczością Cypriana Norwida WNH UKSW (w serii sygnowane pięcioma książkami, seria tymczasem liczy trzynaście pozycji; **po wydaniu dziesiątej książki odbyło się jubileuszowe spotkanie promocyjne w Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie**) również zostały nacechowane (podobnie jak badania Mickiewicza i innych obszarów romantyzmu) troską o pogłębienie wiedzy **o strukturze artystycznej i estetycznej jego dorobku**. Ocalanie go przez **jednoczące widzenie formy i jej zawartości, wątek komparatystyczny (np. rozprawa Norwid–Dostojewski Ewangeliny Skalińskiej wyróżniona w Konkursie o Nagrodę Konrada i Marty Górskich za lata 2011-2012)**, a także próby przywrócenia należnego Norwidowi statusu filozofa i teologa, zdominowały działania w Katedrze. Aktywność

norwidologiczna Katedry i na pozostałych obszarach romantyzmu widoczna jest mocno na mapie badań nad romantyzmem polskim – tak w kraju, jak i za granicą (tu różne formy współpracy, współmyśli z np. prof. prof. Rolfem Fieguthem, Arentem van Nieukerkenem..). Wielokrotnie podkreślano (np. na początku działań konferencyjnych, w kularowych rozmowach, m.in. Stefan Sawicki – nestor norwidologii, mówił o tym, że na Bielanach warszawskich tworzy się nowy ośrodek badań nad Norwidem).

Wiele książek i rozpraw członków Katedry i Zakładu (Aksjologii i Estetyki Literackiej, działającego w związku z Katedrą) drukowanych jest poza serią, a także poza uniwersytetem. Członkami Zakładu są (stan za lata od początku trwania polonistyki po rok 2019):

Dr Małgorzata Burta (katedra)

Dr Małgorzata Furgała (zakład)

Dr hab. prof. ucz. Beata Garlej (zakład)

Dr Ewangelina Skalińska (katedra i zakład)

Dr hab. prof. ucz. Ewa Szczeglacka-Pawłowska
(katedra i zakład)

Prof. dr hab. Bernadetta Kuczera-Chachulska
(katedra i zakład)

Współpracowali również zatrudnieni na pół etatu lub godziny zlecone:

Mgr Jan Falkowski (zakład)

Prof. dr hab. Małgorzata Łukaszuk (zakład)

Prof. dr hab. Andrzej Tyszczyk (zakład)

Nazwiska te sygnują bardzo konkretne obszary naukowej refleksji (i jakość), wyraźne i rozpoznawalne na mapie badań literaturoznawczych w ogóle lub na określonym ich wycinku; to jest powód, dla którego zostały przywołane.

Zakład Aksjologii i Estetyki Literackiej utworzony został z myślą o przełamaniu „zbyt” nowoczesnych standardów w literaturoznawstwie i humanistyce, zmierzających niekiedy do „usługowego” czytania literatury tzn. widzenia jej przez pryzmat idei, tematów, wątków w oderwaniu od przysługującego jej w pierwszym rzędzie **statusu dzieła artystycznego**. Ponieważ cecha ta w **największym stopniu i całościowo dotyczy poezji**, stąd **prace Zakładu pozostają w logicznym związku z działaniami Katedry**, która obejmuje badania nad fazą historii literatury polskiej w szczytowym rozkwicie artystycznych form i słowa, w największej ich złożoności i komplikacji. Tu pojawia się również

w sposób konieczny określone rozumienie m.in. spraw interpretacji dzieła sztuki i – estetyki, która ma szansę stać się w tej konfiguracji zaczątkiem wyizolowanego problemu teoretycznego. Ponieważ estetyka jest tu rozumiana ściśle wedle fenomenologicznych odstón Romana Ingardena, nie przypadkiem jego refleksja estetyczna stała się podstawą działań Zakładu, a myśl filozofa – również przedmiotem namysłu (choć estetyczne zainteresowania Zakładu nie ograniczają się oczywiście do Ingardena). Formuła estetyki literackiej zaistniała w pracach tego filozofa dosłownie, jej znaczenie jest istotnie połączone z **człowiekiem odbierającym dzieło sztuki**, „poddającym się” jego działaniu. Zatem w tym punkcie możliwy jest krok w stronę aksjologii, a również antropologii aksjologicznej, w dalszych konsekwencjach również – i pisząc już bardzo skrótowo – zagadnienia interpretacji, korespondencji sztuk... Teoria widziana jest w pracach Zakładu przede wszystkim jako synteza praktyki, ten fakt można zaobserwować w publikacjach Zakładu:

Bernadetta Kuczera-Chachulska, *Mickiewicz–Chopin. W kręgu genologii i estetyki*, Warszawa 2012, (nr 1 „Zeszytów Zakładu Aksjologii i Estetyki Literackiej”, zeszyty mają statut serii książkowej, nie czasopisma);

Estetyka literacka – arcydzieło – Ingarden, red. Beata Garlej i Bernadetta Kuczera-Chachulska, Warszawa 2015, (nr 2 „Zeszytów Zakładu Aksjologii i Estetyki Literackiej”);

Estetyka Romana Ingardena a praktyka interpretacyjna red. Beata Garlej, Bernadetta Kuczera-Chachulska, Andrzej Tyszczyk, Warszawa 2018 (nr 3 „Zeszytów Zakładu Aksjologii i Estetyki Literackiej”).

Okruczy działalności Katedry lokowały się również, bywało, w kolejnych numerach „Colloquiów Litterariów”, kiedy materiały dotyczące innych rejonów literaturoznawstwa sływały zbyt wolno. Na przykład kilka numerów czasopisma poświęcono Norwidowi, jeden z ostatnich lat zawierał materiały z przedostatnich Colloquiów Romantycznych, zatytułowanych: „Romantyzm jako kontynuacja”, przedstawiających stanowiska badaczy z różnych uniwersytetów na temat związków polskiego romantyzmu w pierwszym rzędzie z literaturą dawnej Polski.

Niemal wszystkie poczynania Katedry i Zakładu, wchodzące na tereny niezapisane jeszcze przez naukę, fundowane są na przeświadczeniu, że zwłaszcza w tzw. humanistyce nie da się nic zbudować przekreślając minione, ponieważ zabraknie tworzywa, umożliwiającego to co nowe i naprawdę ludzkie.